

Małgorzata Niewiadomska-Cudak

„Polityka równości płci w Unii Europejskiej”, Johanna Kantola, Warszawa 2012 : [recenzja]

Pedagogika Rodziny 3/1, 293-296

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Małgorzata Niewiadomska-Cudak

Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie

Johanna Kantola, „Polityka równości płci w Unii Europejskiej”

[Warszawa 2012, ss. 279]

Polityka równości płci to ważny element w procesie podejmowania decyzji i działań na poziomie unijnym i krajowym. Tylko bowiem długofalowa, spójna polityka usuwania barier społecznych, ekonomicznych, politycznych i zwiększania udziału grupy niedoreprezentowanej, jaką są kobiety, może doprowadzić do zrównoważonego uczestnictwa kobiet i mężczyzn w sprawowaniu władzy i rządzeniu. W ciągu ostatnich lat znacznie poszerzył się jednak zakres obszarów polityki, w której równość płci jest uwzględniana. Zasada *gender mainstreaming* zakłada, że nierówności ze względu na płeć będą zwalczane we wszystkich obszarach prowadzenia polityki. Przejście od formalnej koncepcji równych szans, gwarantowanych prawem, do koncepcji „zintegrowanych równości” pozwala uchwycić rozwój idei równości płci.

Czytelnicy zainteresowani rozwojem idei równości kobiet i mężczyzn w Unii Europejskiej, a zwłaszcza tym, jak regulacje Unii Europejskiej wpływają na rozwiązywanie przyjmowane zarówno w państwach członkowskich, jak i kandydujących, otrzymali nową interesującą książkę, której autorką jest doktor Johanna Kantola, wykładowczyni na Wydziale Filozofii, Historii, Kultury i Sztuki Uniwersytetu Helsińskiego.

Zaproponowany przez dr J. Kantolę temat zachowuje aktualność ze względu na toczące się dyskusje na różnych forach w Polsce, Europie, a także na świecie, dotyczące równego traktowania kobiet i mężczyzn we wszystkich dziedzinach życia. Poza tym dr Kantola stara się wypełnić tą publikacją lukę w badaniach nad kluczowymi zagadnieniami równości płci w odniesieniu do Unii Europejskiej. Podejmowane wcześniej próby w tym zakresie znalazły swoje uj-

ście w licznych artykułach naukowych, pismach akademickich czy rozdziałach prac zbiorowych. Jednak do tej pory nie powstała zwarta publikacja, która temat ten objęłaby w sposób kompleksowy.

Ewolucja Unii w ciągu ostatnich pięciu dekad poprzez włączenie kolejnych państw członkowskich, poszerzenie jej zadań i kompetencji doprowadziło również do ustalenia trendów i wcielania w życie konkretnych normatywnych koncepcji równości płci. Znaczenie tych rozwiązań rozciąga się poza 27 państw członkowskich.

Celem publikacji jest analiza decyzji i działań Unii Europejskiej dotyczących równego traktowania kobiet i mężczyzn oraz ukazanie złożoności tego problemu i trudności w jego ocenie. Autorka książki wyróżnia trzy interesujące i wzajemnie powiązane aspekty roli, jaką odgrywa UE w zakresie kształtowania relacji płci w Europie. Dr Kantola wskazuje tu, iż Unia ma własną politykę równości płci, zapisaną w dyrektywach równościowych czy prowadzoną w działaniach dotyczących rodziny i przemocy wobec kobiet. Jest ona także widoczna w wytycznych z zakresu handlu czy rolnictwa. Po drugie, zachodzi interakcja między instytucjami, procesami, aktorami i dyskursami w UE i państwami członkowskimi, która nie tylko bywa kształtowana przez relacje płci, ale sama je kształtuje (*is gendered and rendering*). Po trzecie, dokonujący się proces europeizacji rodzi pytanie o zakres unijnej polityki równości płci oraz jej umiejscowienie i znaczenie w systemie politycznym, a także pytanie, czy relacje między płciami zmieniają się pod wpływem międzynarodowych polityk równości płci. Wprowadzenie polityk i przepisów dotyczących płci należy więc traktować jako skutek skomplikowanych wzajemnych oddziaływań subpaństwowych, państwowych oraz ponadpaństwowych instytucji, aktorów i dyskursów. Rozszerzenie Unii w 2004 i 2007 roku o państwa Europy Środkowo-Wschodniej doprowadziło do wykroczenia debaty o płci i europeizacji poza państwa krajów dotychczasowych krajów członkowskich.

Publikacja składa się z dziesięciu rozdziałów, przy czym rozdział pierwszy rozpoczyna się wprowadzeniem do poruszanej tematyki, a rozdział dziesiąty stanowi zakończenie publikacji, gdzie autorka dokonuje oceny polityki równości płci w Unii Europejskiej. W podziękowaniach zawartych na początku publikacji doktor Kantola wymienia osoby, dzięki którym powstała ta książka. W załączniku znajdziemy instrukcje do spraw kobiet w Unii Europejskiej, dotyczące Parlamentu i Komisji. Bogata bibliografia świadczy o zaangażowaniu i dociekliwości autorki. Potrafiła ona właściwie wykorzystać opracowania naukowe dotyczące tego zagadnienia. Mankamentem jednak jest to, iż nie dokonała podziału na publikacje zwarte, artykuły, studia i analizy, co przyczyniłoby się do większej przejrzystości przedstawionych tytułów. Pod koniec autorka podaje indeks nazwisk, co może ułatwić korzystanie z lektury tej książki.

Za trafną należy uznać koncepcję przedstawienia w rozdziale pierwszym tła pozwalającego poznać przedmiot badań. Doktor Kantola dochodzi do wniosku że, mimo iż w poszczególnych państwach członkowskich mamy podobny poziom i przyczyny nierówności, to jednak różnią się one zróżnicowanymi modelami genderowymi, czyli relacjami między kobietami i mężczyznami. Ale to właśnie te różnorodności spowodowały powstanie i funkcjonowanie unijnej polityki, instytucji, aktorów i dyskursów. Autorka, omawiając model genderowy UE, zwraca uwagę na twarde (wiążące) i miękkie (niewiążące) prawa dotyczące równości płci. Dla uwrażliwienia czytelników na poruszane problemy, ten zróżnicowany charakter funkcjonowania Unii Europejskiej – jej różnych instytucji, aktorów i obszarów polityk, mogących w różny sposób ujmować kwestie płci w UE – zostaje w publikacji mocno podkreślony. Od historii polityki równości płci w UE, podjętej w rozdziale drugim, doktor J. Kantola przechodzi do kwestii politycznej reprezentacji kobiet w Unii i uwzględniania interesów kobiet w polityce za sprawą organizacji kobiecych (rozdział 4). W rozdziale 5., 6. i 7. zostały omówione trzy różne debaty polityczne z perspektywy płci. Kluczowa unijna debata, dotycząca kwestii godzenia pracy i życia rodzinnego, znajduje swoje ujście w piątym rozdziale publikacji. Omawiając strategię *gender mainstreaming* w rozdziale 6. zwrócono uwagę na włącznie problematyki płci jako głównego nurtu do polityki rozwojowej oraz polityki zatrudnienia. Przemoc wobec kobiet oraz handel kobietami w polityce UE zostały przedstawione w rozdziale 7. W następnych rozdziałach (8. i 9.) omówiono horyzontalne rozszerzenie unijnej polityki antydyskryminacyjnej i równościowej na kwestie inne niż płeć oraz szczegółowo przedstawiono procesy europeizacji i różne rodzaje interakcji między polityką UE a modelami genderowymi starych i nowych państw członkowskich.

Rozdział 10. stanowi podsumowanie problematyki płci w Unii Europejskiej. Kończy się on rozważaniami na temat możliwego wpływu traktatu lizbońskiego na unijny model genderowy oraz politykę omawianą w niniejszej publikacji.

Zainteresowanie polskiego czytelnika może być skierowane na analizę dokonaną pod kątem sposobu przenoszenia unijnego modelu relacji między płciami do starych krajów członkowskich (europeizację) i nowych krajów członkowskich (rozszerzenie). Naszkicowanie mapy obszarów, w których – z perspektywy równości płci w UE – dokonał się znaczny postęp oraz mapa białych plam, czyli nierozwiązanych problemów, świadczą o przepaści, jaka dzieli Polskę od chociażby krajów skandynawskich. Z tego powodu książka Johanny Kantoli może stanowić punkt wyjścia do dalszych rozważań w tym zakresie. Poza tym ciekawym tematem do dalszej dyskusji (w formie zwartej publikacji) jest potraktowanie przemocy domowej przez UE jako problemu z obszaru zdrowia, co ogranicza możliwości jej zwalczania. Ruchy femini-

styczne, starające się wprowadzić do debaty inne sposoby myślenia, zwracając uwagę na relacje władzy i nierówności między kobietami i mężczyznami, wpływającymi na formy i występowanie przemocy domowej. Takie spojrzenie pozwala na traktowanie przemocy domowej jako obszaru koncentrującego się wokół polityki równości płci. Uznanie handlu kobietami przez Komisję Europejską i Radę za kwestię z zakresu międzynarodowej przestępczości i nielegalnej migracji, przy jednoczesnym bagatelizowaniu humanitarnych aspektów owych "przestępstw", oznacza zaniedbanie strukturalnych uwarunkowań handlu ludźmi, co z kolei czyni wiele polityk nieskutecznymi. Bardzo pomocne w zwalczaniu tego problemu stały się organizacje pozarządowe, co także stanowi podłoże do dalszych badań tego typu na gruncie polskim. Problem równego traktowania kobiet i mężczyzn w procesach decyzyjnych jest bardzo istotny w obszarze nauk społecznych, dlatego warto prześledzić działania Komisji Europejskiej, która – jak twierdzi autorka publikacji – nie wykazała się dużym zaangażowaniem w tym zakresie. Może to stanowić przyczynek do dalszej analizy jej działań, zwłaszcza w kontekście zbliżających się wyborów do Parlamentu Europejskiego.

Niniejsza publikacja wpisuje się w szeroki dyskurs na temat polityki równości płci w Unii Europejskiej. Ocena unijnego modelu z perspektywy feministycznej z pewnością zadowoli uczonych z nurtu feministycznego (obfitość badań w tej dziedzinie nie jest zaskakująca), ale także innych specjalistów z dziedzin nauk humanistycznych, w szczególności politologów, socjologów, pedagogów oraz inne osoby chcące poszerzyć swoją wiedzę na ten temat.

Praca doktor J. Kantoli, dzięki ukazaniu perspektywy historycznej, przedstawia trudny proces wdrażania unijnej polityki równości płci, wyrażanej w dyrektywach równościowych, politykach traktujących o rodzinie i przemocy wobec kobiet i ogólnych politykach dotyczących handlu i rolnictwa. Wpisuje się w bieżący nurt dyskusji na ten temat, którego pole może być nieustannie poszerzane.